
กระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี
และออกแบบฉลากบนบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขาย
Group of Coffee Farmer's Development Process
in Ubon Ratchathani Province and Design Packaging to
Promote Sales

เจษฎา สายสุข¹/ ประทักษ์ คุณทอง^{2*}/ ธุชาดา โคตรมงคล³
Jessada Saisook/ Pratak Koonthong/ Thachada Kotmongkon

¹สาขาเทคโนโลยีการออกแบบออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Program in Product design technology, Faculty of Industrial Technology,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

²สาขาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Program in Arts and design, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Sisaket Rajabhat University

³สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Program in Logistics Management, Faculty of Industrial Technology,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 11 มีนาคม 2567 ปรับปรุงแก้ไข : 4 มิถุนายน 2567 ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567
--

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟและดำเนินการสร้างรูปแบบกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดอุบลราชธานี และพัฒนาบรรจภัณฑ์ภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเริ่มจากการวางแผนการวิจัยองค์ความรู้เพื่อพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนประชุมนักวิจัยเพื่อวางแผนการวิจัยเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นทำการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และทำการศึกษาข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึกแบบสอบถาม และการประชุมย่อยของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อหาประเด็นของปัญหาและแนวทางในการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ผลงานวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟกลุ่มเริ่มต้นในจังหวัดอุบลราชธานี ที่รวบรวมได้ทั้งหมด 30 รายในหลายอำเภอ เมื่อดำเนินการพัฒนากลุ่มโดยได้ทำการเลือกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูญาคำ บ้านปลาชัย ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ในรูปแบบ 3 ขั้นตอน คือ การจัดตั้งกลุ่ม การเคลื่อนไหวของกลุ่ม และการเจริญเติบโตของกลุ่ม พบว่าในการสร้างรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม ถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กลุ่มวิสาหกิจอื่นที่มีความสนใจสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของตนเอง และในแนวทางการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขายพบว่าทางกลุ่มได้เลือกบรรจภัณฑ์รูปแบบที่ 5 เพื่อนำไปใช้บรรจุกาแฟแบบเมล็ดคั่ว

คำสำคัญ : การพัฒนากลุ่ม, การออกแบบตราสัญลักษณ์, บรรจภัณฑ์, ผู้ปลูกกาแฟ

Abstract

The objective of this research was to study the process of farmers' participation in the creation of coffee farmers' groups and to create a model of a group of coffee growers who are strong with participation in Ubon Ratchathani Province. The research implementation process starts with planning to establish a knowledge organization for development, which involves a meeting of researchers to plan research and set goals. Determine various activities for conducting research on the development process of coffee farmer's groups in Ubon Ratchathani Province. Then, a body of knowledge synthesis for development is done, which is a process of reviewing theories and literature related to research. Then study the data from the observations. In-depth interviews, questionnaires and small meetings among coffee farmers in Ubon Ratchathani Province to find issues of problems and guidelines for the integration of coffee farmers in Ubon Ratchathani Province. The research found that coffee farmers in the beginning group in Ubon Ratchathani province Collected a total of 30 cases in many districts. When conducting group development, a group of farmers who grow coffee at Phu Ya Kha, Ban Plan Chai, Non Ko Sub-district, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province were selected in a 3-step format: group movement and group growth. It was found that in creating a model of a group of strong coffee farmers with participation It is a good role model for other enterprises. Those who are interested can apply the pattern to suit their own context and potential and in the guidelines for developing packaging to promote sales, it was found that the group had chosen the 5th type of packaging to be used to package roasted coffee beans.

Keywords: Group Development, Logo Design, Package Design, Coffee Grower

บทนำ

ปัจจุบันกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรเนื่องจากแนวโน้มการบริโภคกาแฟสดในประเทศไทย และต่างประเทศ มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งค่านิยมในการบริโภคกาแฟของคนรุ่นใหม่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้กาแฟมีแนวโน้มการขยายตัวที่ดีและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องคาดการณ์ว่าใน 5 ปีข้างหน้าหรือประมาณปี พ.ศ. 2570 คนไทยจะมีการบริโภคกาแฟเพิ่มมากขึ้นถึง 3 เท่าตัว หรือประมาณ 300,000 ตันต่อปี ซึ่งในประเทศไทยมีการปลูกกาแฟอยู่ 2 สายพันธุ์ คือ โรบัสต้า และ อาราบิก้า โดยผลผลิตกาแฟโรบัสต้ามีประมาณ 19,700 ตัน คิดเป็นร้อยละ 67 และ อาราบิก้า มีผลผลิตประมาณ 9,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 32 และสายพันธุ์อื่น ๆ อีกไม่ถึงร้อยละ 1 โดยมีเนื้อที่เพาะปลูกกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ส่วนใหญ่จะมีการนิยมปลูกกันมากในภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย โดยสายพันธุ์โรบัสต้า คิดเป็นร้อยละ 54.07 จะนิยมปลูกในภาคใต้เนื่องจากเป็นสายพันธุ์ที่มีความทนต่อสภาพภูมิอากาศที่ร้อน และสายพันธุ์อาราบิก้า คิดเป็นร้อยละ 45.20 นิยมปลูกในภาคเหนือซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่ชอบลักษณะภูมิประเทศที่สูงมีอากาศไม่ร้อนเกินไป และสายพันธุ์อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 0.7 (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2558)

จังหวัดอุบลราชธานีก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเกษตรกรเริ่มนำกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้ามาปลูกในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งผลผลิตยังมีจำนวนน้อย ซึ่งคาดว่าจะในอีก 2-3 ปีหลังจากนี้จะมีปริมาณผลผลิตกาแฟสูงขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกกาแฟในรูปแบบพันธะสัญญา โดยผลผลิตที่ได้จะส่งให้โรงงานคั่วเมล็ดกาแฟซึ่งรับซื้อคืน โดยราคาซื้อขายกันอยู่ที่กิโลกรัมละ 85 บาท ทำให้เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 50,000 บาทต่อไร่ หากพิจารณาถึงผลตอบแทน และแนวโน้มในการบริโภคกาแฟที่สูงขึ้น จึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่ควรสนับสนุนให้กับเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี แต่ถึงอย่างไรเมื่อพิจารณาถึงเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก เช่น การขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูก

กาแพในจังหวัดอุบลราชธานี การขาดความรู้ความเข้าใจในการปลูกกาแพที่มีประสิทธิภาพ การขาดตราสัญลักษณ์รูปแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์และการแปรรูปกาแพ การขาดระบบข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมโยง ข้อมูลระหว่างตลาดกลาง การผูกขาดของสถานประกอบการ แปรรูปเมล็ดกาแพระดับกลางน้ำ และการขาดการติดต่อให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ จากปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นในการพัฒนากลุ่มผู้เล่นในห่วงโซ่อุปทานกาแพทุก ๆ ระดับ ได้แก่ ควรมีการพัฒนาผู้ประกอบการผู้ปลูกกาแพในระดับต้นน้ำ จะส่งผลให้เกิด การรวมกลุ่มความร่วมมือเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้เล่นตลอดโซ่คุณค่า ซึ่งประกอบไปด้วย เกษตรกร สถานประกอบการ และ ผู้บริโภค ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการผลิต เมล็ดกาแพที่มีคุณภาพอีกทั้งยังทำให้ทุกส่วนของห่วงโซ่อุปทานทราบถึงต้นทุนที่เหมาะสม ตั้งแต่กระบวนการ การวางแผน จัดหาวัตถุดิบ ผลิต จนถึงการส่งมอบ ภายใต้ระบบ สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562)

การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขายนั้นอยู่ในห่วงโซ่อุปทานระดับ กลางน้ำ ควรมีการพัฒนานวัตกรรมเพื่อประสิทธิภาพกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรม ขนาดกลางขนาดย่อม ผลิตเมล็ดกาแพในจังหวัดอุบลราชธานี ส่งผลให้เกิดนวัตกรรม เครื่องแก้วเมล็ดกาแพต้นแบบที่เหมาะสมกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises) และทำให้ทราบถึงแนวทางในการตัดสินใจด้านการตลาด ด้านการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ด้านการจัดการและด้านการเงิน สำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมเมล็ดกาแพของจังหวัดอุบลราชธานี และในระดับปลายน้ำ มีการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแพในจังหวัด อุบลราชธานี ได้ทราบถึงองค์ประกอบของการวางแผนผลิตภัณฑ์ ปัจจัยทาง การตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ามุมมองของประชาชนทั่วไปต่อผลิตภัณฑ์ อันนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การตลาดระยะยาวในอนาคต (อุบลวรรณ ชื้อสัตย์, 2563)

ดังนั้นการสร้างกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกาแพในจังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็น จุดเริ่มต้นตั้งแต่ระดับต้นน้ำ ในการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร เพื่อให้สามารถ พัฒนาความรู้ความเข้าใจในการปลูกกาแพได้อย่างถูกต้อง เกิดการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี

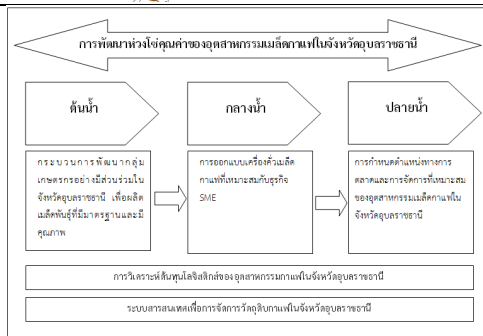
การปลูกกาแฟให้มีประสิทธิภาพ และสร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาด รวมไปถึงสามารถขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในการให้ความรู้ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร ในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ความรู้ในการปลูกเมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพ และสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อผลิตเมล็ดกาแฟที่มีมาตรฐาน ตลอดจนสถานประกอบการ และผู้สนใจ ด้้องค์ความรู้ด้านอื่น ๆ จากผลงานการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจากความสำคัญดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น สร้างโอกาสในการเป็นเจ้าของเทคโนโลยีที่สนับสนุนต่อความมั่นคงในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ และพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อสร้างรูปแบบกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม

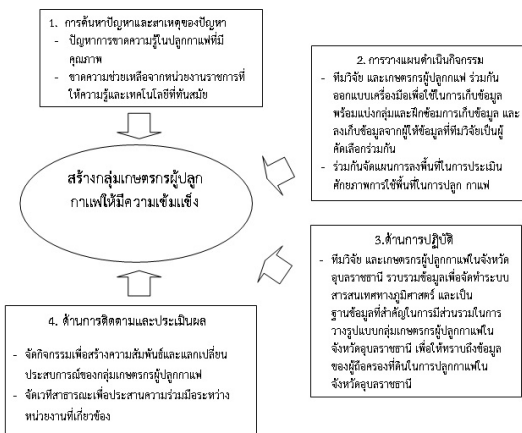
กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

โดยงานวิจัยนี้เป็นการกำหนดกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีในระดับต้นน้ำส่งผลให้ กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีได้ความรู้ในการปลูกเมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพและมาตรฐานและสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อผลิตเมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพ ตลอดจนสถานประกอบการและผู้สนใจได้องค์ความรู้ด้านอื่น ๆ จากผลงานการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

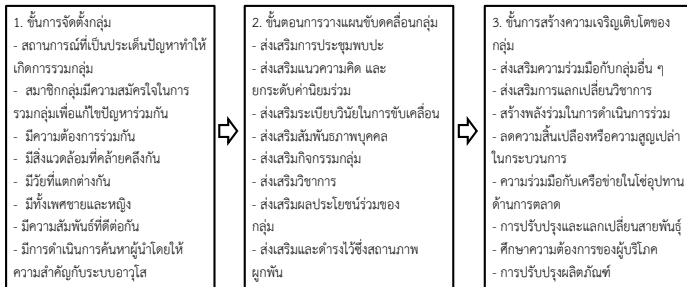
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้าง กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟและดำเนินการสร้างรูปแบบกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดอุบลราชธานี และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ภายในกลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเริ่มจากการวางแผนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนประชุมนักวิจัยเพื่อวางแผน การวิจัยเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยกระบวนการ พัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นทำการสังเคราะห์ องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนการการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และทำการศึกษาข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม และ การประชุมย่อยของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อหาประเด็นของปัญหาและแนวทางในการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยการรวบรวมรายชื่อ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟกลุ่มเริ่มต้น โครงสร้างการพัฒนากลุ่ม และ กระบวนการรวมกลุ่ม ดังนี้

โครงสร้างการพัฒนากลุ่มการกำหนดโครงสร้างการพัฒนากลุ่มมีรูปแบบ

ภาพที่ 1 โครงสร้างการพัฒนากลุ่ม

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นมาประมาณปี พ.ศ.2561 มีเกษตรกรในอำเภอเขื่องใน และอำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการส่งเสริมให้ทดลองปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้า (เพาะเมล็ด) โดยปลูกต้นกลางในแปลงสวนยาง สวนป่าและสวนกล้วย โดยเว้นระยะห่าง 2 เมตร หรือตามสภาพของพื้นที่ ในลักษณะมีร่มเงาของต้นไม้ วิธีการปลูกยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน พบว่ากาแฟสายพันธุ์นี้มีการเจริญเติบโตที่ดี โดยหลักการพบว่ากาแฟจะเริ่มให้ผลผลิตในปีที่ 3 และจะเพิ่มผลผลิตเต็มที่ในปีที่ 4 โดยเกษตรกรตั้งข้อสังเกตว่ากาแฟจะชอบเจริญเติบโตในพื้นที่ได้ร่มเงา ต้นไหนที่ได้ร่มเงามาก ๆ จะให้ผลผลิตดีกว่าต้นที่อยู่กลางแจ้ง ส่วนการตลาดนั้นพบว่า เกษตรกรนำเมล็ดกาแฟสดไปขายให้กับร้านรับซื้อในพื้นที่อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ในราคา กิโลกรัมละ 80 บาท เป็นราคาที่ดี ถือเป็นรายได้เสริมที่ควบคุมได้ประจำปีของเกษตรกรเนื่องจากกาแฟให้ผลผลิตปีละครั้ง ภายหลังที่อำเภอเขื่องใน มีผู้ลงทุนเปิดโรงคั่วกาแฟขนาดย่อมจึงได้เกิดแหล่งรับซื้อเมล็ดกาแฟเพิ่มมากขึ้น และมีการแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรในจังหวัดหันมาปลูกกาแฟ ทำให้พื้นที่ปลูกกาแฟมีการขยายตัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่ากาแฟเป็นพืชที่เป็นความต้องการของตลาด ผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยจะเพิ่มพื้นที่ปลูกในสวนป่า สวนกล้วย และสวนยางพารา เพื่อสร้างรายได้มากขึ้นในอนาคต เพราะไม่ต้องเพิ่มพื้นที่ปลูก แต่เป็น

การปลูกแซมในสวนป่า สวนกล้วย หรือสวนยางพารา ที่มีอยู่เดิม ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าบนพื้นที่ที่มีอยู่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีขึ้นในช่วงเวลานั้น

ภาพที่ 4 ลักษณะการปลูกกาแฟของชุมชนภูญาคา

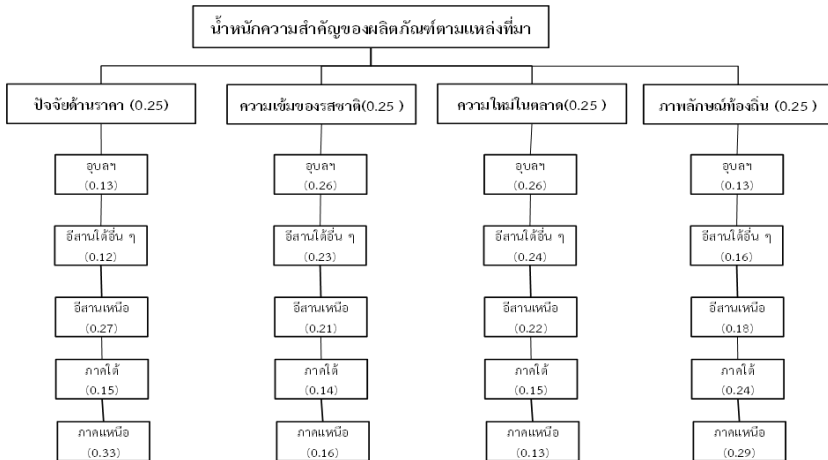
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการของกลุ่มผู้ปลูกกาแฟภูญาคา การให้ความรู้ และการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ พัฒนาแบรนด์กาแฟภูญาคา ดังภาพ

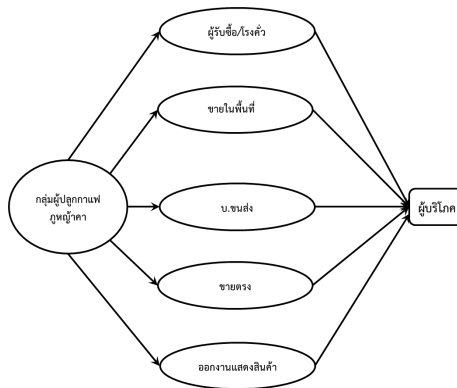
ภาพที่ 5 การให้ความรู้ การพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ การแปรรูปและการตลาดสำหรับกาแฟภูญาคา

การวางแผนการตลาด กลุ่มใช้หลักตลาดนำการผลิตโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการวางแผนการตลาด โดยผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟที่เน้นท้องถิ่นมีคู่แข่งจากแหล่งผลิตอื่น ๆ ในประเทศ ประกอบด้วย เมล็ดกาแฟจากภาคเหนือ จังหวัดอีสานเหนือ ภาคใต้ และ จังหวัด

อีสานได้ อื่น ๆ โดยมีการวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญเพื่อจัดลำดับในการวางแผนการตลาด
 ดังแสดงในภาพ

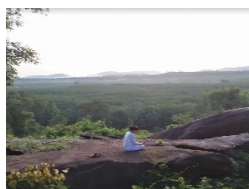
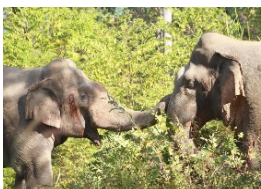
ภาพที่ 6 น้ำหนักความสำคัญผลิตภัณฑ์เพื่อจัดลำดับในการวางแผนการตลาด

ภาพที่ 7 น้ำหนักความสำคัญเพื่อจัดลำดับในการวางแผนการตลาด

จากภาพพบว่ากลุ่มมีช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อยู่ 5 ช่องทาง คือ ผ่านทาง ผู้รับซื้อหรือโรงคั่ว ขายเป็นพื้นที่ ใช้บริษัทขนส่ง ขายตรง และ ออกงานแสดงสินค้า

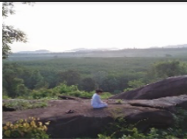
ในการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูเขา คาซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อนำเสนอผลการออกแบบตราสัญลักษณ์ คือ ชุมชนภูเขาคาเป็น ชุมชนที่มีการอาศัยอยู่บนภูเขาคาซึ่งมีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยพื้นที่ล้อมรอบไปด้วยป่าสงวน ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา แต่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามที่ยัง ไม่เป็นที่รู้จักกันมากนัก เช่น ลานหินที่มีลักษณะคล้ายกับเขาเฉลียงใน อ.โขงเจียม มีลาน พื้นที่กางเต็นท์เพื่อดูพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้า มีฝูงช้างป่าที่อาศัยในป่าระหว่างชายแดน ไทยลาว เป็นชุมชนมีอยู่ร่วมกันของชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยไม่เกิดปัญหา และเป็นพื้นที่ ภายใต้อาณัติของศูนย์การเรียนตำรวจตระเวนชายแดนชุมชนป่าภูเขาคา ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินคร ซึ่งเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระ เทพรรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี 2557 และในปี พ.ศ. 2561 พระองค์ ได้ทรงพระราชทาน ตันกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้า ให้กับชุมชนภูเขาคามาปลูก นับตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา ชาวบ้านได้เริ่มมีการปลูกกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้าในหลายพื้นที่จนถึงปัจจุบัน จากความเป็นมาของชุมชนดังกล่าวผู้วิจัยได้สนใจที่จะนำอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีความโดดเด่น มาเพื่อออกแบบเป็นตราสัญลักษณ์ที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 7

ลักษณะทั่วไปของชุมชนภูเขาคา

ลักษณะทั่วไป อาศัยอยู่บนภูเขาสูงซึ่งมีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้มีการปลูกกาแฟ มีช้างป่าที่หากินบริเวณป่าของชุมชน และมีลานหินที่มีลักษณะคล้ายกับเขาเจ็ดยอดในอ.โขงเจียมและมีภูเขาล้อมรอบ	รูปร่าง รูปทรง ที่ใช้ในการออกแบบ การลักษณะทั่วไปของชุมชน และการสอบถามสมาชิกชุมชนผู้ปลูกกาแฟ ทำให้ได้นำเอารูปร่างรูปทรงที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ได้แก่ รูปช้าง กาแฟ ภูเขา เพราะสามารถนำมาต่อยอดในการออกแบบสื่อสารให้กับผู้คนได้ดีที่สุด
--	---

ภาพที่ 8 ลักษณะทั่วไป และรูปร่างรูปทรงในการนำมาออกแบบ

รูปทรงจากลักษณะทั่วไป ของชุมชนภูษาคา เพื่อนำมาใช้ในการ ออกแบบ	 ช้าง		 กาแฟ		 ภูเขา	
ระดับความคิดเห็น	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. สวดลายแสดงถึงลักษณะเฉพาะถิ่นชุมชนภูษาคา	4.41	0.87	4.31	0.13	3.90	0.44
2. มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการออกแบบ	4.33	0.71	4.50	0.83	3.97	0.80
3. ความโดดเด่นในการนำสวดลายไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างเหมาะสม	4.21	0.82	4.45	0.41	4.00	0.50
4. มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	4.25	0.85	4.30	0.83	3.87	0.74
รวม	4.42	0.50	4.31	0.31	3.90	0.41

จากตารางพบว่า ชุมชนภูญาคามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการนำรูปแบบ ลวดลายจากลักษณะทั่วไปของชุมชนภูญาคา มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาตราสัญลักษณ์ ในภาพรวมจากของชุมชนภูญาคา มีความคิดเห็นในระดับความเหมาะสมตามค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ลายช้าง ($\bar{X} = 4.42$) ลายกาแฟ ($\bar{X} = 4.31$) และ ลายภูเขา ($\bar{X} = 3.90$)

รูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2

รูปแบบที่ 3

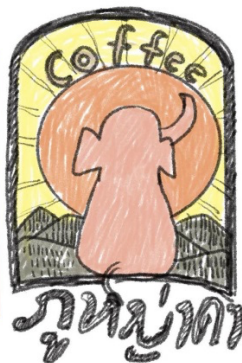
ภาพที่ 8 การออกแบบตราสัญลักษณ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูญาคา
การนำเอาอัตลักษณ์ของกลุ่มชุมชนภูญาคามาออกแบบ

รูปแบบที่ 4

รูปแบบที่ 5

รูปแบบที่ 6

ภาพที่ 9 การออกแบบตราสัญลักษณ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูญาคา
การนำเอาเอกลักษณ์ของสัตว์ในชุมชนภูญาคามาออกแบบ

รูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2

รูปแบบที่ 3

ภาพที่ 10 รูปแบบบรรจุภัณฑ์ 3 รูปแบบเพื่อให้ทางกลุ่มเลือกนำไปใช้กับผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว

จากการประชุมกลุ่มภวน้ำคาเพื่อเลือกตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม จำนวน 18 คนพบว่า สมาชิกเลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 5 จำนวน 13 คน เลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 2 จำนวน 4 คน เลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 1 จำนวน 1 คน และเลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 3 จำนวน 0 คน ดังนั้นตราสัญลักษณ์ที่จะนำมาใช้ในการติดในบรรจุภัณฑ์ แบบที่ 5 และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ 1 ซึ่งแสดงตัวอย่างในการติดบรรจุภัณฑ์กาแฟของกลุ่มเกษตรกรภวน้ำคา ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภวน้ำคา

สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

ในการสร้างรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำการเลือกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูงาญาคา บ้านพลานชัย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตเมล็ดกาแฟแล้ว กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูงาญาคามีผลการศึกษา ดังนี้

บริบทชุมชนภูงาญาคา บ้านพลานชัย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีที่ตั้งของหมู่บ้าน ทิศเหนือจรดบ้านหินสูง ทิศใต้จรดบ้านป่าเลา ทิศตะวันออกมีพื้นที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตกจรดบ้านป่าเลา โดยพื้นที่ส่วนหนึ่งชาวบ้านพลานชัยได้มีการย้ายขึ้นไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ภูงาญาคาโดยเป็นพื้นที่ติดกับพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน เลยมีการเรียกชุมชนดังกล่าวว่าชุมชนบ้านภูงาญาคาโดยเป็นชุมชนที่ขึ้นตรงกับบ้านพลานชัย ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าต้นน้ำลำธารพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าสงวนซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา ทำไร่มันสำปะหลัง สวนปาล์ม ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ลักษณะภูมิอากาศ มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และ ฤดูหนาว ลักษณะของดินในพื้นที่เป็นดินร่วน ดินทราย ดินเหนียว พื้นที่เหมาะแก่การทำสวนยางพารา ทำไร่ ทำนา บางส่วน มีแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น

การศึกษาและการเก็บข้อมูลเพื่อออกแบบตราสัญลักษณ์เพื่อใช้บนบรรจุภัณฑ์โดยใช้รูปแบบสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นพื้นที่ภูงาญาคา โดยทำการออกแบบทั้งหมด 6 รูปแบบและใช้กลุ่มผู้ประกอบการ และชาวบ้านในการคัดเลือกรูปแบบของตราสัญลักษณ์เพื่อใช้บนบรรจุภัณฑ์ โดยรูปแบบที่ 5 มีผลการประเมินที่ได้ความนิยมมากที่สุด และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ใช้มีความเหมาะสมที่สุดจากการคัดเลือกจากกลุ่มชาวบ้าน และองค์กร โดยรูปแบบที่ 1 มีความเหมาะสมในการนำไปใช้งานมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1) ควรมีการสนับสนุนให้เกษตรกรในกลุ่มภูษาคา ควรเน้นการปลูกกาแฟในรูปแบบของเกษตรอินทรีย์เพื่อสามารถเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้บริโภคและยังสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับเมล็ดกาแฟได้

2) หน่วยงานราชการควรสนับสนุนความรู้ด้านบัญชี ด้านการตลาด และการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ เพื่อยกระดับให้กลุ่มภูษาคา สามารถบริหารจัดการกลุ่มและแปรรูปกาแฟเพื่อจำหน่ายได้ ซึ่งจะทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น

3) กลุ่มเกษตรกรควรมีการเพิ่มมูลค่าให้กับสารกาแฟโดยทำกาแฟชนิดพิเศษ เช่น กาแฟชีซ่า กาแฟชีชะมด เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2558). คู่มือการดำเนินงานเครือข่าย

วิสาหกิจชุมชนตามแผนปฏิบัติการกรมการพัฒนาชุมชน. กระทรวงมหาดไทย.

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). บทวิเคราะห์ธุรกิจเรื่องธุรกิจผลผลิตกาแฟ. กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์.

อุบลวรรณ ชื่อสัตย์. (2563). ปัจจัยสัดส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพการบริการ

กรณีศึกษาพฤติกรรมทางเลือกใช้บริการร้านกาแฟสด ร้านมา นานา เดอะ

อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารโครงการทวีปปัญญาทาง

รัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Authors

Mr.Jessada Saisook

Product design technology Program, Faculty of Industrial Technology

Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratthani Road, Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel: 09-0240-7007 Email: por_grace@hotmail.com

Mr.Pratak Koonthong

Arts and design Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Sisaket Rajabhat University 319 Thai Panta Road, Pho Sub-district,

Mueang Si Sa Ket district, Si Sa Ket Province 33000

Tel: 08-6724-2049 Email: kikankak@gmail.com

Miss Thachada Kotmongkon

Logistics Management Program, Faculty of Industrial Technology

Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratthani Rd., Mueang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel: 09-6874-1845 Email: thachada.k@ubru.ac.th